

7. Клиюнайте И.А. К вопросу о статусе поствербов в английском языке. *Kalbotyra yazykoznanie. Voprosy sintaksisa i semantiki romano-germanskih yazykov*. Вильнюс, 1987. С. 78–85.
8. Ніколенко А.Г. Лексико-семантичні та функціональні особливості взаємодії компонентів фразових дієслів сучасної англійської мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 1999. 21 с.
9. Talmy L. Path to Realization: A typology of event conflation. *Proceedings of the 17th Annual Meeting of the Berkeley Society*. Berkeley, California, 1991. Pp. 480–519.
10. Воробйова О.С., Федоренко Ю.П., Купар М.С., Мартиросян Л.І. Особливості передачі англійських фразових дієслів українською мовою. *Technology, Engineering and Science – 2018* : збірник наук. праць за матеріалами І міжнар. наук.-практ. конф., м. Лондон, 24–25 жовтня 2018 р. Лондон, 2018. С. 206–208.
11. Воробйова О.С., Frau Dr. Elena Karasenko Полісемія англійських фразових дієслів. *Молодий вчений*. 2019. № 5.1 (69.1). С. 59–62.
12. Воробйова О.С. Семантика англійських фразових і українських префіксальних дієслів: зіставний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 38. Том 1. С. 108–112.
13. Vorobiova O., Fedorenko Yu., Kupar M., Martirosyan L. Peculiarities of Rendering English Phrasal Verbs into Ukrainian. *International Journal of Engineering & Technology*. 2018. № 7 (4.8). Pp. 687–691.
14. Collins Cobuild Dictionary of Phrasal Verbs. London : Harper Collins Publishers, 1996. 492 p.
15. Dictionary of English Phrasal Verbs and their Idioms. London and Glasgow : Collins, 1974. 256 p.
16. Dictionary of Slang and Unconventional English. New York, 2002. 1400 p.
17. Longman Dictionary of Phrasal Verbs. Pearson Education Ltd, 2000. 608 p.

УДК 81'25

ПЕРЕКЛАД З АРКУША: ДО ПИТАННЯ ПРО ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ДЛЯ УСНИХ ТА ПИСЬМОВИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

SIGHT INTERPRETATION: TO THE ISSUE OF KEY PROBLEMS FOR INTERPRETERS AND TRANSLATORS

Межуєва І.Ю.,

orcid.org/0000-0002-8446-3568

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу

Державного вищого навчального закладу

«Приазовський державний технічний університет»

У статті представлений аналіз основних видів перекладацької діяльності. Дано визначення класичного перекладу з аркуша. Актуальність роботи зумовлена тим, що переклад з аркуша потрапляє у фокус лінгвістичних досліджень вкрай рідко порівняно з іншими видами перекладацької діяльності (усним і письмовим модусами перекладу). Встановлено, що такі види діяльності потребують спеціальних компетенцій, які включають гарну пам'ять, аналітичне мислення і знання термінології. Однак переклад з аркуша, послідовний переклад і синхронний переклад виконуються в різних умовах. Ретельне вивчення літератури дає змогу зробити висновок, що переклад з аркуша ближчий до усного перекладу, ніж до письмового, внаслідок обмеження часу для перекладача і вербального спілкування. Беручи до уваги тиск, який перекладач має подолати, переклад з аркуша можна порівняти із синхронним перекладом. Той факт, що переклад з аркуша потрапляє у фокус лінгвістичних досліджень вкрай рідко порівняно з іншими видами перекладацької діяльності (усний і письмовий переклад), забезпечив актуальність роботи. Метою цієї статті є виявлення основних труднощів, що виникають у письмових та усних перекладачів під час перекладу з аркуша, і визначення набору спеціальних компетенцій, необхідних для підвищення якості перекладу. Представлені критерії, які дають змогу оцінити якість перекладу з аркуша. Автор звертає увагу на те, що швидкість читання є одним з основних складників перекладу з аркуша. Це необхідно для того, щоб перекладач мав певну свободу маневру для вирішення будь-якої проблеми, що виникає під час процесу перекладу. Проведено аналіз факторів, що сприяють діяльності перекладача, а також помилок, що найбільш частіше зустрічаються у процесі перекладу. Проаналізовано труднощі, з якими стикаються перекладачі, які не готові до перекладу з аркуша. Автор доходить висновку, що переклад з аркуша вимагає формування спеціальних компетенцій. Наявність таких компетенцій дасть змогу перекладачам долати труднощі, що виникають у процесі перекладу з аркуша.

Ключові слова: переклад з аркуша, усний переклад, письмовий переклад, спеціальні компетенції, основні труднощі.

The analysis of the main types of interpretation activities is presented in the article. A definition of classical sight interpretation is given. The fact that sight interpretation falls into the focus of linguistic researches extremely rarely in comparison with other types of translation activity (oral and written translation) had ensured the relevance of the work. It is established that these types of activities require similar knowledge and skills, including good memory, analytical thinking, and knowledge of terminology. However, sight interpretation, consecutive interpreting and simultaneous interpreting are performed under different conditions. Careful study of the literature allows us to conclude that sight interpretation is closer to the oral translation than to the written one, due to the time limit for the interpreter and the verbal communication. Having regard to the pressure, the interpreter has to overcome, sight interpretation can be compared with a simultaneous interpreting. The purpose of this article is to identify the main difficulties encountered by translators and interpreters at sight interpretation and to determine the set of special competencies necessary to improve the quality of translation. The criteria for assessment the quality of sight interpretation are presented. This paper aims at identifying the main difficulties encountered by translators and interpreters at sight interpretation and determining the set of special competencies necessary to improve the quality of translation. The author draws attention to the fact that fast read speed is one of the basic components of sight interpretation. This is necessary for the interpreter to have a certain freedom of maneuver to solve any problem arising during the translation process. The analysis of factors facilitating the interpreter's activity, as well as the most frequently encountered mistakes in the translation process, was carried out. The criteria for assessment the quality of sight interpretation are presented. The difficulties faced by translators and interpreters who are not prepared for sight interpretation are analyzed. The study of sight interpretation characteristic features confirms the thesis that this kind of interlingual mediation requires the formation of special competencies. The availability of such competencies will allow translators to overcome the main difficulties that can be encountered in the process of sight interpretation.

Key words: sight interpretation, written translation, interpretation, special competencies, main difficulties.

Постановка проблеми. Письмовий і усний переклади існують стільки ж, скільки і людство. Усний переклад як діяльність – старший, ніж письмовий. Кожен з видів перекладу складний по-своєму, є окремі фахівці, які однаково успішно працюють з усним і письмовим перекладом, але здебільшого лінгвіст обирає для себе один напрям і як професіонал розвивається в його рамках, не дарма в англійській мові усні та письмові перекладачі іменуються різними словами: “interpreter” і “translator”.

Усний і письмовий переклади вимагають схожих знань і умінь, серед яких – хороша пам'ять, аналітичне мислення, знання термінології тощо. Однак їх комбінація різна для кожного із перерахованих видів діяльності.

Письмовий переклад вимагає більш розвинутих навичок читання і письма, усний переклад передбачає наявність у перекладача таких навичок, як аудіювання і мовлення.

Переклад з аркуша перебуває на перетині усного та письмового перекладу і виконується в інших умовах. Переклад з аркуша передбачає такі канали обробки інформації, як візуальний канал введення інформації та усний канал виходу інформації, тобто він являє собою комбінацію, або гібрид, усного та письмового видів перекладу [1, с. 43]. Оскільки переклад з аркуша включає усну та візуальну форми обробки інформації, його можна визначити і як особливий вид письмового перекладу, і як варіант усного [2, с. 75]. Під час перекладу з аркуша перекладач читає написаний текст, тоді як у послідовному, так і в синхронному перекладі перекладач слухає спікера. Ці відмінності вимагають від перекладача не тільки компетенції усного та письмового перекладача, але і додаткових знань і умінь.

Необхідність включення в програму підготовки професійних перекладачів перекладу з аркуша є нині безсумнівною, що підтверджується сучасними соціально-економічними умовами. Розвиток співробітництва на світовому рівні в різних галузях науки, економіки і техніки вимагає підготовки фахівців-перекладачів, які володіють таким видом перекладу.

Однак найчастіше переклад з аркуша позиціонується лише як ефективна вправа під час навчання усного перекладу, а саме синхронного. Разом із тим нечисленні дослідження такого виду перекладу показують його істотну відмінність від інших видів перекладацької діяльності, що ставить під сумнів доцільність його використання як підготовчої вправи. Також необгрунтованим є ставлення до перекладу з аркуша як більш легкого виду перекладацької діяльності порівняно з іншими видами перекладу.

Слід зауважити, що як об'єкт дослідження письмовий переклад посідає перше місце. Крім того, про письмовий переклад більше написано літератури; його частіше торкаються у підручниках та історичних оглядах з перекладу, ніж усного перекладу.

Факт того, що положення і статус перекладу з аркуша не видаються однозначними і потребують більш детального вивчення, а також виходячи з того, що цей вид перекладацької діяльності потрапляє у фокус лінгвістичних досліджень вкрай рідко порівняно з іншими видами перекладів і зумовлює актуальність цієї роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Насамперед розглянемо ситуацію, що склалася натепер навколо перекладу з аркуша у науковій літературі.

Аналіз сучасних досліджень допоміг виявити інтерес лінгвістів до проблем усного перекладу

і його основних різновидів: синхронного, послідовного і двостороннього. Однак слід зазначити, що дослідженням, присвяченим проблемам перекладу з аркуша як самостійному виду перекладацької діяльності, приділяється недостатня увага в роботах з теорії і практики перекладу, та що саме поняття перекладу з аркуша не має нині чіткого визначення.

Одним з перших визначення перекладу з аркуша дав Н. Van Hoof, який розглядав такий вид перекладу як варіант синхронного перекладу, коли перекладач безпосередньо або через мікрофон усно передає зміст письмового тексту, висуваючи перед ним уперше [3, с. 190]. Риси, що відрізняють переклад з аркуша від синхронного перекладу, цим автором не розглядалися.

Інші дослідники, як правило, відносять переклад з аркуша до різновиду письмового або усного перекладу. Так, Б.А. Наймушин вважає, що переклад з аркуша є окремим, самостійним видом усного перекладу. Він пише, що переклад з аркуша здійснюється на основі зорового сприйняття вихідного письмового тексту [4, с. 86].

Відомий дослідник перекладів Р.К. Міньяр-Белоручев визначає переклад з аркуша як усний переклад письмового тексту в процесі його сприйняття і без попереднього читання [5, с. 98].

Інший, не менш авторитетний теоретик перекладу В.Н. Комісаров, описує діяльність перекладача в процесі перекладу з аркуша в такий спосіб: «читаючи оригінал одними очима, він вимовляє переклад так, як ніби текст, який він раніше не бачив або бачив лише безпосередньо перед перекладом, написаний мовою перекладу» [6, с. 304].

Деякі дослідники вважають, що відмінними характеристиками перекладу з аркуша є синхронний характер діяльності перекладача зі сприйняття вихідного тексту і виголошення його перекладу та відсутність часу на попереднє ознайомлення з текстом.

Виходячи з усього вищесказаного, видається безперечною необхідністю фундаментальне вивчення перекладу з аркуша як окремого, самостійного виду перекладацької діяльності.

Постановка завдання. Мета статті – виявити основні труднощі, що виникають у письмових та усних перекладачів під час перекладу з аркуша, визначити набір спеціальних компетенцій перекладача з аркуша, що необхідні для підвищення якості перекладу.

Виклад основного матеріалу. Класичний переклад з аркуша (sight translation) – це усний переклад, що здійснюється на основі зорового сприйняття вихідного письмового тексту. Іншими

словами, під час перекладу з аркуша перекладач усно передає для аудиторії зміст письмового тексту, який здебільшого був йому вперше пред'явлений. Кінцевим продуктом роботи перекладача під час перекладу з аркуша є усний текст, що сприймається аудиторією на слух і оцінюється саме за критеріями якості усного перекладу.

Ідеалом перекладу з аркуша є переклад, за якого у слухачів створюється враження, що перекладач просто зачитує задалегідь перекладений текст [7, с. 27], при цьому темп перекладу можна порівняти з темпом нормального мовлення доповідача.

Дотримання такого темпу перекладу можливе тільки, якщо швидкість читання перекладача буде як мінімум у два рази вищою темпу його говоріння (важливо підкреслити, що при цьому мається на увазі швидкість читання з установкою на витяг повної і точної інформації).

Високий темп читання необхідний для того, щоб перекладач мав досить часу для перекладацької переробки зорово сприйнятої інформації; це потрібно і для того, щоб перекладач мав певну свободу маневру для вирішення будь-якої задачі в процесі перекладу.

Ми вважаємо, що перекладач матиме досить часу для маневру, якщо його швидкість читання, як воно було охарактеризоване вище, буде як мінімум у два рази вищою темпу його говоріння (важливо ще раз підкреслити, що при цьому мається на увазі швидкість читання з установкою на витяг повної і точної інформації). Можна сказати, що читання заради отримання інформації є одним із базисних компонентів перекладу з аркуша.

Серед чинників, які полегшують діяльність перекладача з аркуша, відомий дослідник В.Н. Комісаров виділяє такі:

- 1) наявність зорової опори, що дає змогу визначити розмір наступного відрізка оригінального тексту;
- 2) зорове сприйняття прецизійної лексики, що істотно полегшує її переклад;
- 3) можливість перекладачеві самостійно визначити темп перекладу.

Тут слід зазначити, що наявність зорової опори, яку В.Н. Комісаров відносить до факторів, що полегшують роботу перекладача, значною мірою ускладнює процес перекладу. Наявність перед очима письмового тексту підсвідомо стимулює бажання перекладати його дослівно, а не сенс написаного, що призводить до великої кількості буквализмів у перекладі.

Також однією з найбільш частих помилок, що виникає в процесі перекладу з аркуша, є безліч

слів-паразитів, повторів і наявність невиправдано довгих пауз.

Усні та письмові перекладачі, які не підготовлені для виконання перекладу з аркуша, можуть зіткнутися з низкою труднощів.

Так, наприклад, письмовий перекладач у процесі роботи завжди має в своєму розпорядженні величезну кількість ресурсів (словників, довідників, енциклопедій, інтернет-ресурсів і т. ін.), які допомагають йому досягти більш високого рівня еквівалентності перекладу. Беручи до уваги, що він не має обмеження в часі, письмовий перекладач прагне максимально точно передати вихідне слово або вислів. Він не вміє приймати рішення миттєво.

Письмові перекладачі не володіють техніками публічного виступу, не здатні контролювати тон голосу, темп говоріння, інтонацію, стежити за жестикуляцією під час перекладу. Письмовий перекладач спочатку читає оригінальний текст і намагається зрозуміти його зміст, а потім відновлює цей сенс мовою перекладу, завжди маючи можливість повернутися до перекладеного уривка і внести необхідні зміни. У нього не розвинена здатність синхронного розуміння тексту мовою оригіналу і його відтворення мовою перекладу, а також вміння прогнозувати подальший зміст оригіналу.

Не маючи досвіду роботи в умовах дефіциту часу, письмові перекладачі не володіють стратегією компресії тексту. Крім того, у них низька й швидкість читання тексту мовою перекладу. Труднощі являє і зберігання інформації в короткостроковій пам'яті, яка у перекладача з аркуша має бути добре розвинутою.

Основними труднощами, з якими стикається усний перекладач, який не був підготовлений до виконання перекладу з аркуша, є такі:

1) відсутність підказок у формі рухів тіла і голосових інтонацій, від яких багато в чому залежать усні перекладачі;

2) не досить розвинений навик читання тексту мовою оригіналу;

3) нерозбірливість почерку і помилки в тексті;

4) візуальна перешкода у вигляді тексту оригіналу;

5) більш висока щільність письмових текстів порівняно зі спонтанною промовою.

Уміння долати ці проблеми належить до професійної компетенції перекладача з аркуша.

З огляду на перелічені вище особливості і труднощі перекладу з аркуша, ми пропонуємо набір компетенцій, які слід розвивати в процесі підготовки до цього виду перекладацької діяль-

ності. Ми розділили ці компетенції на дві групи: а) читання і розуміння тексту мовою оригіналу і б) відтворення тексту мовою перекладу.

До першої групи були віднесені:

– вміння швидко читати;

– аналітичні здібності (здатність аналізувати зміст тексту, граматичну структуру, пунктуацію, стилістичні особливості);

– розуміння тексту;

– вміння долати проблему незнайомих слів;

– вміння стискати вихідний текст мовою перекладу.

До другої групи ми віднесли такі вміння:

– перетворювати письмовий текст мовою оригіналу на звичайне висловлювання мовою перекладу;

– уникати порядку побудови речень, як у мові оригіналу;

– передавати зміст, а не слова, уникати буквального перекладу;

– відтворювати зв'язний текст мовою перекладу;

– виправляти допущені помилки;

– дотримуватися жанрової конвенції мови перекладу;

– стежити за жестикуляцією, тоном голосу, тембром мовлення, інтонацією.

Для оцінки якості перекладу з аркуша можливе використання таких критеріїв:

– здатність репродукувати переклад у природному темпі, уникаючи довгих пауз;

– вміння трансформувати граматичну структуру вихідного тексту відповідно до норм мови перекладу;

– здатність передавати зміст оригінального тексту, а не його буквальний зміст;

– вміння складно викладати текст перекладу;

– здатність до самокорекції;

– вміння конденсувати вихідний текст;

– вміння стежити за жестикуляцією і виразом обличчя в процесі перекладу.

Для підвищення якості перекладу з аркуша необхідна розробка і впровадження в процес навчання перекладачів комплексу вправ, спрямованих на формування та вдосконалення специфічних умінь перекладу з аркуша.

Висновки і пропозиції. На завершення можна зробити висновок про те, що переклад з аркуша більш близький до усного перекладу, ніж до письмового, з причини обмежених часових рамок, в яких перебуває перекладач, і усної природи процесу перекладу. За тиском, який доводиться долати перекладачеві з аркуша, такий вид діяльності можна порівняти з синхронним перекладом.

Слід відзначити, що в процесі перекладу з аркуша порівняно з усним переказом перекладач має постійний доступ до тексту, і у нього немає необхідності обробляти великий обсяг інформації та зберігати його в пам'яті. Перекладачеві з аркуша не потрібні навички аудіювання, оскільки інформацію він отримує візуальним каналом.

Проведене дослідження особливостей перекладу з аркуша підтверджує тезу про те, що такий вид міжмовного посередництва вимагає формування спеціальних компетенцій. Наявність таких компетенцій дасть змогу перекладачам долати основні труднощі, з якими вони стикаються в процесі перекладу з аркуша.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Agrifoglio M. Sight translation and interpreting: a comparative analysis of constraints and failures. *Interpreting*. 2004. Vol. 6/1. P. 43–67.
2. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. *Современный перевод*. Москва : Издательство ETS, 1999. 192 с.
3. Van Hoof H. Théorie et Pratique de l'Interprétation, avec Application Particulière à l'Anglais et au Français. München : Hueber, 1962. 190 p.
4. Наймушин Б.А. О роли и месте перевода с листа в процессе подготовки устного переводчика. *Вестник ПНИПУ. Проблемы языкознания и педагогики*. 2013. № 8. С. 86–93.
5. Миньяр-Белоручев Р.К. Как стать переводчиком / отв. ред. М.Я. Блох. Москва : Готика, 1999. 176 с.
6. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение : учебное пособие. Москва : Р. Валент, 2011. 384 с.
7. Angelelli C. The Role of Reading in Sight Translation. Implications for Teaching. *ATA Chronicle (Translation Journal of the American Association of Translators)*. 1999. Vol. XXVIII, No. 5. P. 27–30.

УДК 81`25

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛІВ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «ЗЛОЧИН» У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

FEATURES OF TRANSLATION OF LEXICAL SEMANTIC FIELD “CRIME” IN A WORK OF FICTION

Мокрій Я.О.,

orcid.org/0000-0002-4069-6036
старший викладач кафедри фонетики та граматики
Національної академії Національної гвардії України

Підлужна І.А.,

orcid.org/0000-0003-2720-804X
старший викладач кафедри фонетики та граматики
Національної академії Національної гвардії України

Лексико-семантичне поле – це ієрархічна структура багатьох лексичних одиниць, об'єднаних загальним значенням. Лексико-семантичне поле інтуїтивно зрозуміле носію мови. Лексико-семантичне поле автономне і може бути виокремлене як самостійна підсистема мови. Одиниці лексико-семантичного поля пов'язані тими чи іншими системними семантичними відносинами. Кожне лексико-семантичне поле пов'язане з іншими семантичними полями мови і в сукупності з ними створює мовну систему. Лексико-семантичне поле має своє ядро та периферію. У ядрі містяться найважливіші слова, вони пов'язані між собою сильними семантичними відношеннями. На периферії знаходяться функціонально менш важливі слова, які, як правило, належать і до іншого лексико-семантичного поля.

У роботі розглядаються мовні одиниці лексико-семантичного поля «злочин» та способи їх перекладу на основі художніх творів. Пропонується структурно-семантична класифікація слів лексико-семантичного поля «злочин». За структурною класифікацією лексичні одиниці поділені на дво-, три- та полікомпонентні. Семантично ж були виділені 6 груп: 1) найменування правопорушень та злочинних дій людини; 2) найменування злочинців; 3) слова та словосполучення, які мають безпосереднє відношення до прослуховування справи у суді; 4) працівники поліції та судів; 5) покарання; 6) види протизаконної діяльності людей. Окреслюється специфіка перекладу мовних одиниць лексико-семантичного поля «злочин» у художньому творі. Під час перекладу використовувались прийоми опису, калькування, транслітерації та прийом перекладу за допомогою прийменників. Також були розглянуті ступені відповідності слів лексико-семантичного поля «злочин» в англійському тексті після перекладу українською мовою.